

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Tiina Puolitaival

Tekemällä oppii

Avaimia lauluyhtyeen opetukseen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi (AMK)

Musiikin tutkinto

Opinnäytetyö

8.5.2019

Tekijä(t) Otsikko	Tiina Puolitaival Tekemällä oppii, avaimia lauluyhtyeen opetukseen
Sivumäärä Aika	28 sivua + 5 liitettä 8.5.2019
Tutkinto	Musiikin tutkinto
Tutkinto-ohjelma	Musiikkipedagogi (AMK)
Suuntautumisvaihtoehto	Laulunopetus
Ohjaaja(t)	Lehtori Annu Tuovila, MuT
<p>Opinnäytetyöni koostuu kahden päivän mittaisesta lauluyhtyeen workshopista ja sen ympärille rakentuvista teemoista. Opinnäytetyön nimi ”Tekemällä oppii” viittaa prosessiin, jossa haastan itseni lauluyhtyeen opetukseen kokemattomuudesta huolimatta. Teemoja ovat lauluyhtyeen ominaisuuksien pohtiminen, a cappellan historian käsittely, terveen äänenkäytön perusteet, ryhmän ohjaus ja ryhmän vaiheet, workshop-kokonaisuuden suunnittelu ja toteutus sekä lopuksi oma pohdinta toteutuksen onnistumisesta ja asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta. Työn tavoitteena oli tutkia lauluyhtyeen ja ryhmän johtamista sekä tuoda ilmi siinä huomioitavia asioita.</p> <p>Tutkin opinnäytetyön aihetta alan kirjallisuuden sekä verkkodokumenttien avulla. Työskentelytilanne tapahtui neljän laulajan kanssa, joilla ei ollut aiempaa kokemusta yhtyeessä laulamisesta. Opetustilanteissa ja niiden äänitteiden avulla tein havaintoja oppimisesta ja oman opettajuuden kehittämisestä</p> <p>Opinnäytetyöni ansiosta koen, että lauluyhtyeen ohjaajan tärkeimpiä ominaisuuksia ovat muuntautumiskyky ja turvallisuuden tunteen luominen yhteiseen tilaan ja tekemiseen. Opin, että oppimistilanteiden huolellinen suunnittelu vie tekemistä hedelmällisesti eteenpäin. Ohjaaja voi omalla energiallaan vaikuttaa ryhmän sisällä vallitsevaan henkeen ja edistää ryhmän toimintaa. Pääasiallinen tehtävä on kuitenkin tuottaa iloa ja merkityksellisiä kokemuksia yhdessä tekemisen hauskuudesta.</p> <p>Ammatillisessa mielessä työni merkitys kohdistuu erityisesti opettajaksi opiskelevien henkilöiden työllistymiseen. Voi tuntua haastavalta ottaa vastaan työtehtäviä, joista ei ole aikaisempaa kokemusta. Haluan opinnäytetyölläni kannustaa kaikkia tarttumaan erilaisiin työtehtäviin kokemuksen puutteesta huolimatta.</p>	
Avainsanat	lauluyhtye, lauluensemble, a cappella, ryhmäohjaus, johtajuus

Author(s) Title	Tiina Puolitaival Learning By Doing, Tools for Singing Group Teaching
Number of Pages Date	28 pages + 5 appendices 8 May 2019
Degree	Music Education
Degree Programme	Bachelor of Music
Specialisation option	Singing Teacher
Instructor(s)	Annu Tuovila, DMus
<p>My thesis consists of a two-day vocal ensemble workshop and themes around it. The title of the thesis “Learning by doing” refers to a process where I challenge myself to work as a leader of a singing group despite my own inexperience. Themes include reflecting on the characteristics of the singing group, processing the history of a cappella, the basics of a healthy sound, group guidance and phases of the group, design and implementation of the ensemble, and finally a reflection on the success of the implementation and achievement of the set goals.</p> <p>I explored the topic of the thesis with the help of literature and online documents. The work situation took place with four singers who had no previous experience of singing in a group. In these teaching situations, I made observations of learning and teacher development that took place. Afterwards, I continued observing my own teaching with the help of recordings of the teaching situation.</p> <p>As a result of my thesis I feel that the most important qualities of the vocal ensemble leader are the ability to transform and create a sense of security in a common space. I learned that careful planning of learning situations will lead to successful progress. The leader can influence the common spirit inside the group by transforming their own level of energy. The main task is to bring joy and meaningful experiences by doing things together as a group.</p> <p>The purpose of my work was to create and implement a complete set of a singing group workshop and that was successfully fulfilled. I was also able to reflect on both my own teaching and my leadership of a group.</p>	
Keywords	vocalgroup, vocal ensemble, a cappella, leadership, group

Sisällys

1	Johdanto	2
1.1	Työn tavoitteet	2
1.2	Työmenetelmät	3
2	Lauluyhtyeen ominaisuudet	3
2.1	A cappella -toiminnan periaatteet	4
2.2	Kohti tervettä äänenkäyttöä	4
2.3	Ryhmä ja ryhmänohjaus	6
2.3.1	Ryhmän vaiheet	7
2.3.2	Ryhmänohjaajan tehtävät	8
3	Suunnittelu	10
3.1	Ensimmäisen opetuspäivän kehoa lämmittelevä harjoitus	11
3.2	Toisen opetuspäivän kehoa lämmittelevä harjoitus	12
3.3	Toisen päivän palauttava loppuharjoitus	13
3.4	Oma valmistautuminen opetustilanteeseen	13
4	Toteutus	17
4.1	Ensimmäinen opetuspäivä	17
4.2	Toinen opetuspäivä	21
5	Pohdinta	22
5.1	Tavoitteiden toteutuminen	26
	Lähteet	29
	Liitteet	

1 Johdanto

Yhtyelaulussa suurin positiivinen voima on kokemus yhdessä tekemisestä ja musiikin tuottamisesta omalla keholla. Yhtyelaulutoiminnan rooli on viime aikoina kasvanut huomattavasti pienryhmäopetuksen ja kuorolaulun rinnalla. Lauluyhtyeen kanssa työskentely on itselleni kuoroon verrattuna mielekkäämpää. Harmonisoinnin mahdollisuus on olemassa ja läsnä, mutta ryhmän koko on silti pieni. Olen myös kokenut yksilöopetuksessani, että tietyt opiskelijat sopeutuvat lauluyhtye toimintaan paremmin kuin kuoroon tai yksilöopetukseen. Ryhmäytyminen on helpompaa vain muutaman ihmisen kanssa ja tekeminen tapahtuu silti yhdessä. Oma suoritus saattaa jännittää joitakin ihmisiä, kun toimitaan kahdestaan lauluopettajan kanssa.

Opinnäytetyötä suunnitellessani minulle avautui mahdollisuus lauluyhtyeen opetukseen. Minulla oli ollut edeltävänä vuonna lauluoppilaita, jotka olivat kiinnostuneita yhtyelaulusta. He kysyivät olisiko minulla kiinnostusta opettaa heitä. En ollut aiemmin kyseistä työtä tehnyt, mutta päätin ottaa haasteen vastaan. Itse olin jo tuolloin ollut useammassa lauluyhtye projektissa mukana ja yhtyeessä laulaminen oli minulle tuttua. Minulle heräsi ajatus lauluyhtyeen opettamisen tarkastelusta oman opettajuuden kannalta.

Olennaista on huomioida jokaisen laulajan valmiudet ja tarpeet. Jotkut lauluyhtyeet toimivat ilman ohjaajaa, mutta ohjaajalla on tärkeä merkitys erityisesti aloittelevien yhtyeiden toiminnassa. Ohjelmiston valinta ja lauluteknisten asioiden ohjaaminen ovat tärkeitä elementtejä sointuisan kokonaisuuden syntymisessä.

1.1 Työn tavoitteet

Lähtökohtaisesti minulla oli tietoa lauluyhtyeen toiminnasta vain lauluyhtyeen rivijäsenenä työskentelystä, enkä ollut koskaan aiemmin pohtinut opetustilannetta opettajan näkökulmasta. Yksilötunneista olen kuitenkin saanut hyvän pohjan opettamiseen ja opiskelijan huomioimiseen. Jokainen oppii eri tavoin ja tämä täytyy huomioida myös pienryhmää opettaessa. Kaikilla opiskelijoilla ei myöskään ole samanlaiset lähtökohdat tiedon ja taidon tasolla. Minulle on tärkeää, että jokainen opiskelija tuntee olonsa

nähdyksi ja kuulluksi ja voi tämän lisäksi saada mahdollisimman paljon eväitä omaan oppimiseensa.

Halusin lähteä työskentelemään mieli ja aistit avoinna, vaikka olin ollut omasta lauluyhtyeopettajuudestani epävarma. Pää tavoitteenani on ollut saada toimiva lopputulos ja tasainen kokonaisuus. Teoriallinen tietämys oli ryhmässäni vaihtelevaa, joten halusin saada ryhmän sisälle yhteisymmärryksen tarvittavista tiedoista ja taidoista sekä kokemuksen siitä, että luomme yhdessä jotain ainutlaatuista.

Yleisiä yhdessä asetettuja tavoitteita opetustilanteelle olivat musiikin musiikinteorian ymmärtämisen kehittyminen ja työvälineiden hallitseminen, nuottikuvan ymmärtäminen ja sen sujuva seuraaminen, yhdessä tekeminen ja sen tuottama ilo ja hauskuus sekä valitun kappaleen harjoittelu ja kokonaisen lopputuloksen saavuttaminen.

Omia henkilökohtaisia tavoitteita opettajuuteni suhteen olivat ryhmän ja sen tarpeiden hallitseminen, huomioiminen ja toteuttaminen, ryhmän johtajana toimimisen harjoittelu, oman opetustilanteen suunnitelman mukaileminen, avoimuus ajatuksille ja ideoille sekä mukautuminen opetusilmapiiriin ja sen liikkuvuuteen.

1.2 Työmenetelmät

Opinnäytetyöni on käytännön toimintakokeilun analyysi. Suunnittelin ja toteutin kahden päivän ja yhteensä noin kahdentoista tunnin mittaisen opetussession neljälle henkilölle: kolme naista, yksi mies. Tarkoituksena oli työstää etukäteen valittu kappale kohtalaiseen ja yhtenäiseen lopputulokseen.

Suunnitellessani opetustilannetta hyödynsin aiemmin koulutuksessani omaksumiani oppeja. Käytin myös teoriaopetuksen pohjana asteittain etenevää Rod Foggin kirjaa: ”How to Read Music: a step-to-step guide”. Kirjoitusvaiheessa hyödynsin työssäni äänittämiäni opetustilanteita, kirjallisia lähteitä sekä verkkodokumentteja.

2 Lauluyhtyeen ominaisuudet

Lauluyhtye toiminnan juuret ulottuvat 1400-luvun Englantiin, Oxfordiin. Toimintaa on alun perin harjoitettu kirkollisessa ja hengellisessä kontekstissa. Suuri kasvun vaihe on kuitenkin ollut vasta 1900-luvun loppupuolella, jolloin lauluyhtyeet yleistyivät erityisesti

Yhdysvaltojen yliopistoissa. Sana "a cappella" tulee italian kielestä ja tarkoittaa suomenmennettuna "laulua ilman säestystä" (Duchan 2012, 1). Sanalla on hieman eriävät merkityksensä eri kielissä ja konteksteissa, mutta tässä työssä tarkoitan sanalla 4-12 henkilön ryhmää, joilla on yhteinen päämäärä. Päämäärä, esimerkiksi kappaleen esittäminen, toteutetaan ilman instrumenttien säestystä. A cappella -ryhmässä voi olla kaikkia sukupuolia edustavia henkilöitä, tai se voidaan jakaa esimerkiksi nais- tai miesryhmiin. Samaa tarkoittavat myös nimitykset "vocal ensemble" tai "laulu-yhtye".

2.1 A cappella -toiminnan periaatteet

A cappella -toiminnalle on ominaista se, että instrumentit korvataan laululla tai kappale on alun perin lauluäänille sävellettyä musiikkia. On tärkeää pyrkiä siihen, että musiikillisuus, rytmikkyys ja harmoninen funktio ovat siitä huolimatta kuultavissa ja havaittavissa. Laulu-yhteytoimintaa löytyy kaikista kulttuureista, joten se ei ole kulttuurisidonnaista. Yksi tärkeimmistä ominaisuuksista on yhdessä tekemisen ilo ja sitä kautta yhteyden tunne muiden laulajien kanssa (Punker 2013, 6, 15-16). Positiivisen ryhmädynamiikan luomisen kannalta tärkeää on myös interaktiivisuus ja sosiaalinen kanssakäyminen. Muita ryhmän sisällä ilmeneviä tärkeitä asioita ovat toiveet, ajatukset, tunteet, motivaatio, ideat, energiatasot, työmoraali, ikä, vastuu ja sen jakaminen (Iivarinen 2014)

A cappellan opetuksessa voidaan käyttää monia erilaisia tekniikoita mutta erityisen tärkeää on, että ohjaaja hallitsee työstettävän kappaleen hyvin. Hänellä täytyy olla auditiivinen visio siitä, miltä hän haluaa lopputuloksen kuulostavan. Lopputulokseen vaikuttavia asioita ovat mm. rytmien ote, intonaatio, soundimaailma, äänensävyt, nyanssit, fyysisuus, tulkinta, esiintyminen sekä äänien yhteisointi. Jokaisella laulajalla on omat vahvuudet sekä persoonallinen ääni, joita ohjaaja voi halutessaan esimerkiksi korostaa (Koistinen, 2005, 85). Yhtyeen kokonaisvaltainen aktivointi on tärkeää, jotta se pääsee kehittymään ryhmänä.

2.2 Kohti tervettä äänenkäyttöä

Oman äänen luontainen ja persoonallinen käyttö saavutetaan oman instrumentin kokonaisvaltaisella tuntemisella. Lauluäänien tulee olla vapaa ja soiva, ilman puristuksia ja jännityksiä. Kehon hallinnalla on suuri merkitys vapaan ja soivan äänen löytämisessä. Kehon asento, rentous ja positiivinen asennoituminen omaan kehoon ovat avainasemassa kehon hallinnassa. Jokaisella on oma persoonallinen lauluasento, jossa keho

toimii optimaalisesti. Hyvä perusterveys ja terveelliset elämäntavat mahdollistavat äänen pitkäikäisen käytön. (Koistinen 2005, 10-26, 82.)

Olenneimpia asioita vasta-alkajan äänenkäytössä on fyysisesti ergonominen hengitys ja tuki. Sisään- ja uloshengityslihasten dynaaminen yhteistyö auttaa säilyttämään hengitystuen sitkeänä ja elastisena. Hyvä asento, sopiva ilmanpaine ja oikea hengityksen säätely antaa hyvät lähtökohdat vapaan ja soivan äänen tuottamiselle. (Koistinen 2005, 35-44.) Lauluhytytoiminnassa on myös oleellista tunnistaa yksilöiden äänialat ja jakaa stemmat niiden mukaisesti.

Ihmisen ääni on yhteydessä koko kehoon, persoonaan sekä henkiseen tilaan. Joskus voi tulla vastaan tilanteita, joissa laulajalla on esimerkiksi emotionaalisia lukkoja, pelkotai jännitystiloja. Nämä saattavat vaikuttaa äänenkäyttöön negatiivisesti. (Koistinen 2005, 11.)

Kulttuuri, elinympäristö, kasvatustapa sekä muoti on otettava huomioon kunkin yksilön äänenkäytössä. Esimerkiksi Aasian maissa äänen nasaalius edustaa tervettä äänenkäytön tapaa. Länsimaissa nasaalius saatetaan luokitella äänen kauneusvirheeksi. (Koistinen 2005, 11.)

Lauluhytyteen ohjauksessa tulee myös huomioida sukupuolierot. Vaikka naisilla ja miehillä onkin fysiologisesti samanlainen äänielimistö, on niissä äänenkäytöllisesti suuria eroja (Koistinen 2005, 90). Miesten äänihuulet ovat pidemmät ja paksummat naisten äänihuuliin verrattuna. Naisten äänihuulten pituus on keskimäärin 11-15 mm ja miesten noin 17-21 mm (Koistinen 2005, 51). Tämän vuoksi nais- ja miesäänien sävelkorkeudellinen ero on noin seksti. Miehet ovat myös yleensä naisia kookkaampia ja heillä on suurempi kurkunpää kuin naisilla. Vastakkaista sukupuolta opetettaessa suurimmat erot ilmenevät eri rekistereissä ja niiden käytössä sekä breikkipaikoissa. Mallioppiminen toisen sukupuolen edustajalta saattaa olla haastavaa (Koistinen 2005, 90).

Ohjaajan tulee huomioida ohjattavien ikä. Lasten ja nuorten kanssa työskennellessä on tärkeää asettaa realistiset tavoitteet toiminnalle. Sitkeys ja asioiden kertaaminen vievät pitkälle ja lapsilla ja nuorilla on äärimmäisen voimakas kyky oppia ja omaksua uutta asiaa nopeasti. Luottamus on kaiken perusta. Mitään harjoituksen osa-aluetta ei tule korostaa, sillä ohjattavat ovat vielä vaiheessa oman kehityksensä ja lauluäänensä kanssa. Ohjattaville voi kertoa miksi tiettyjä harjoituksia tehdään mutta ylikorostusta

välttämällä, jotta esimerkiksi hengityksen kanssa ei tule myöhemmin ongelmia. Murrosiän myötä äänihuulet kasvavat ja keho muuttuu. Lapsen ja nuoren olisi hyvä laulaa kaikissa stemmoissa, jotta ääni mukautuu ja instrumentti kehittyy luonnollisesti. Ohjaajan tulee olla tiukka ja suora mutta myös lempeä, kannustava ja positiivinen. Toinen ääripää ovat ikääntyvät ihmiset. Ikääntyminen aiheuttaa äänessä muutoksia. Äänihuulilihakset menettävät kimmoisuuttaan, veltostuvat ja ohenevat. Laulaja saattaa huomata että vibrato voimistuu, hengästyyttää ja ääni on vuotoisa. Ääniala kapenee ja kuuloon saattaa tulla muutoksia. On tärkeää, että ohjaaja ottaa nämä asiat hienovaraisesti puheeksi ja luo ilmapiirin avoimelle keskustelulle. Vanheneminen ja sen tuottamat muutokset ovat luonnollinen asia elämän kiertokulussa. (Koistinen 2005, 93-95.)

2.3 Ryhmä ja ryhmänohjaus

Tutkin ryhmän toimintaa ja ohjaamista, jotta minulla olisi selkeä käsitys siitä mihin lauluhytteen kanssa pyrimme. Pohdin vastuun jakamista ryhmän jäsenten ja ohjaajan välillä ja miten nämä henkilökohtaiset vastualueet palvelevat ryhmän yhteistä päämäärää.

Ryhmän tunnusmerkkejä ovat muun muassa sen koko, rajat, tarkoitus, yhteiset säännöt, vuorovaikutus jäsenten kesken, työnjako, johtajuus ja roolit. Ihmisjoukosta muodostuu ryhmä, kun sen jäsenillä on yhteiset tavoitteet, vuorovaikutusta sekä selkeä käsitys ryhmään kuuluvista jäsenistä. (Koppala 2011, 36.)

Oppimisen tasolla ryhmän merkitys voidaan karkeasti jakaa kahteen eri osioon. Ensimmäinen osio on ryhmässä oppiminen, joka tarkoittaa yksilön oppimista ryhmässä. Ryhmä toimii oppimisen välineenä. Toinen osio käsittää ryhmän oppimisen subjektina, jolloin myös saadun opetuksen tulokset ovat sidonnaisia ryhmään. Ryhmän oppimisprosessit ja niiden vaikutukset ovat yhteisiä, eikä niitä voida tällöin palauttaa yksilötasolle. (Kovanen 2005, 25.)

Ryhmä on aina persoonallinen. Ryhmäläisillä tulee olla mahdollisuus säädellä oppimistaan ja omaa toimintaa myös ryhmän sisältä. Oppimista tarkastellaan siis ryhmän sisäisenä projektina, ei niinkään yksilötasolla. Yksilön panostuksella on tietenkin suuri merkitys ryhmän oppimisessa mutta myös ryhmä ja ryhmän työskenteleminen tukee oppimista yksilötasolla. Jokaisella jäsenellä on merkittävä perustehtävä ja nämä tehtävät tukevat toinen toisiaan ryhmän aktiivisessa toiminnassa. Jotta ryhmän toiminta on tu-

loksellista, tarvitaan vuorovaikutusta, motivaatiota ja sosiaalista kanssakäymistä ryhmäläisten välillä. Vastuu ryhmän toiminnasta on jaettu kaikille ryhmän jäsenille ja tällöin myös tavoitteet ja niiden saavutukset ovat koko ryhmän ansiota. (Kovanen 2005, 26.)

Tärkeimpiä ryhmänohjaajan ja opettajan tehtäviä ovat ryhmän toiminnasta ja käytännön toteutuksesta vastaaminen. Ohjaajan oma innostuneisuus ja positiivinen asenne auttavat ryhmän jäseniä osallistumaan ryhmän toimintaan tavoitteellisesti. Ohjaajana toimittaessa tulee antaa pääpaino ryhmässä ilmeneville ajatuksille ja ideoille ja jättää omat mielipiteet taka-alalle. Jokaisella ohjaajalla on mahdollisuus luoda omat toimintatavat ryhmänohjauksessa. On kuitenkin tärkeää toimia vahvassa vuorovaikutuksessa ryhmän jäsenten kanssa heidän vahvuuksiaan ja näkemyksiään tukien. Ryhmäläisille tulee antaa mahdollisimman paljon vastuuta myös suunnittelu- ja toteutusvaiheessa. (Tanskanen 2015, 211.)

Perustehtävässä pysyminen, luotettavuus, oikeudenmukaisuus, empaattisuus, luovuus, pitkäjänteisyys, innostavuus, kannustavuus, diplomaattisuus sekä huumorintaju ovat ryhmänohjaajan kymmenen tärkeintä ominaisuutta. (Kaukkila&Lehtonen 2008, 58-59.)

2.3.1 Ryhmän vaiheet

Ryhmän koko ja tarkoitusperät vaikuttavat ryhmän ominaisuuksien erittelyyn. Pienryhmäksi mielletään usein 5-12 henkilön joukko. Suuryhmään, 12-20 henkilön joukkoon, verrattuna pienryhmä on tyypillisesti kiinteämpi. Vuorovaikutus henkilöiden välillä on tiivistä ja persoonallista, jolloin yksilöiden huomioiminen on helpompaa. (Kovanen 2005, 11.)

Bruce Tuckman on Yhdysvaltalainen tutkija, joka julkaisi ryhmän vaiheittaisesta kehittymisestä artikkelin vuonna 1965. Tuckmanin ryhmämallista tuli yleisesti hyväksytty ryhmätarkastelun perusta. Tuckmanin mukaan ryhmän elämänkaari kulkee seuraavasti: muodostusvaihe (forming), kuohuntavaihe (storming), sopimisvaihe (norming), toimiva ryhmä (performing) sekä ryhmän lopetusvaihe (adjourning). Tätä mallia pidetään uskottavana, muistettavana ja helposti lähestyttävänä, jonka vuoksi se toimii erinomaisena arvioinnin perustana ryhmän kehittymisen kannalta. (Koppala 2011, 48-51.)

Ohjaajan rooli on erityisen tärkeä ryhmän muodostusvaiheessa, jolloin jäsenet ovat ohjaajasta riippuvaisia. Ryhmän jäsenten käytös voi olla hyvin muodollista ja varovais-

ta. Ryhmäroolien muodostuminen alkaa ja kaikki etsivät omaa paikkaansa. Tässä vaiheessa selvitetään mitkä ovat ryhmän tavoitteet ja säännöt. Muodostumisvaiheessa etsitään ryhmän yhteistä tehtävää sekä omaa asemaa ryhmän jäsenenä. (Koppala 2011, 49.)

Seuraava vaihe on kuohuntavaihe. Tällöin yksilöt tuovat ilmi itsensä ja persoonallisuutensa erottuakseen ryhmästä. Konflikteja saattaa muodostua ja jäsenet käyvät tyypillisesti sisäistä taistelua. Ryhmässä saattaa esiintyä myös vastustamista johtajaa tai omaa tehtävää kohtaan. Pettymys ja tyytymättömyys ryhmää kohtaan ovat kuohuntavaiheen ryhmässä tyypillisesti esiintyviä tunteita. (Koppala 2011, 49-50.)

Sopimisvaiheeseen kuuluu ryhmähengen muodostumisen vaihe, jossa ryhmän jäsenten roolit ovat selkeytyneet ja ryhmäläiset alkavat hyväksyä ne. Konfliktitilanteita pyritään välttelemään. Yhteistoiminnallisuus ja yhteisten sääntöjen selkiytyminen näkyvät ryhmän toiminnassa. Avoimuus jäsenten välillä saattaa olla näennäistä mutta toimintailmapiiri vaikuttaa vapautuneelta. Ryhmäytymisen vakiintumisvaiheessa keskitytään ryhmän yhteisöllisyyteen, ei yksilöllisiin tarpeisiin. (Koppala 2011, 50.)

Hyvin toimivan ryhmän tason saavutettaessa ryhmä on tehokas, tuottava sekä luova. Sisäisten voimavarojen hallinta on tehokasta ja tarkoituksenmukaista. Ryhmän tavoitteet viitoittavat ryhmän etenemistä. Ryhmä on kiinteä ja siihen voi olla haasteellista sijoittaa uusia jäseniä. Joustavat roolit ja tarkoituksenmukaisuus luovat neuvokasta, avointa, joustavaa, tukevaa ja tehokasta ryhmäilmapiiriä. (Koppala 2011, 51.)

Kun ryhmän lopettamisen vaihe tulee ajankohtaiseksi, ryhmän toimintaa aletaan ajamaan alas. Toimintatapa muuttuu, eikä suorituskeskeisyys ole enää avainasemassa. Hyvästely ja tunteiden näyttäminen ovat tyypillisiä asioita tässä vaiheessa. (Koppala 2011, 51.)

2.3.2 Ryhmänohjaajan tehtävät

Kaukkila ja Lehtonen (2008) ovat määritelleet yhdeksän keskeistä tehtävää ryhmänohjaajalle.

Ensimmäinen tehtävä on ajan antaminen tutustumiselle ja tavoitteille. Uusi ryhmä muodostetaan aina tarkoin kohdennettua perustehtävää varten. Ryhmän käytännön

tehtävien ja ryhmän toiminnan tavoitteiden päättäminen ja hyväksyminen on ryhmän jäsenten tehtävä. Ryhmää ohjaavan tulee antaa tarpeeksi ajallisia resursseja prosessiin. Oleellista on myös, että tavoitteet ja tehtävät ovat selkeästi määriteltä. Tämä selkeyttää ryhmän toimintaa ja auttaa arvioinnissa ryhmätoiminnan päättyessä.

Luottamuksen ja turvallisuuden tunteen herättäminen on toinen keskeinen tehtävä. Oleellista on ryhmänsisäisen luottamuksen saavuttaminen. Ryhmän sisällä tapahtuvat asiat jäävät ryhmän sisäisiksi. Tämän tulee olla selkeää kaikille jäsenille. Selkeät ohjeet sekä rajat vaikuttavat kumulatiivisesti ryhmäohjaajan henkilökohtaiseen turvallisuudentunteeseen.

Kolmas keskeinen tehtävä käsittelee havainnointia ja tunteiden hyväksymistä. Tunteista keskusteleminen edistää ryhmän työskentelyä. Tämä alkaa kuitenkin vasta sitten, kun ryhmäläiset ovat tutustuneet toisiinsa ja ryhmäytyminen on alkanut. Ohjaajan kannustus tunteista puhumiseen on tärkeää mutta jäsenille ei saa tulla tunnetta painostuksesta. Tunneilmapiirin havainnointi on hyvä työkalu ohjaajalle. Ryhmää voi havainnoida objektiivisesti tekemättä siitä omia tulkintoja.

Tilan mahdollistaminen on neljäs tehtävä. Rauhallinen ja kärsivällinen ohjaajan toiminta mahdollistaa tilan ryhmän sisällä käytäville prosesseille. Jokaisella jäsenellä on tila ja mahdollisuus tuoda ilmi omia tunteita ja ajatuksia. Tunteiden ja dynamiikan muotoutuminen ottaa oman aikansa ja siihen on syytä varautua, jotta kiireettömyyden ilmapiiri säilyy.

Viestintä ryhmän sisällä tapahtuu alussa ohjaajan välityksellä. Viides tehtävä onkin toimia kapellimestarina. Ryhmäläisten ohjaaminen kommunikointiin sekä keskustelun ja tekemisen siirtäminen ryhmän väliseksi on ohjaajan tärkeä tehtävä. Ryhmässä saattaa olla ns. "hiljaisia osallistujia", jotka on myös tärkeää huomioida ja tuoda keskustelun ilmapiiriin. Ohjaaja voi huomioida heitä esimerkiksi suoraan kysymällä. Tässä vaiheessa ryhmä alkaa toimia aktiivisesti ja ohjaajan rooli passivoituu.

Kuudes tehtävä on pulmatilanteiden ennakointi ja käsittely. Negatiivista puhetta saattaa esiintyä ryhmän sisäisissä tilanteissa. Jos keskustelu lukkiutuu, se saattaa olla merkki siitä, että ryhmässä on ilmaisemattomia asioita ja tunteita. Pahimmillaan nämä vaikeat tunteet saattavat johtaa siihen, että ihmiset jättäytyvät pois ryhmästä. Ohjaajan tehtävänä on huomioida nämä asiat ja ottaa ne puheeksi hienovaraisesti. Erilaiset tilanteeseen sopivat harjoitukset voivat myös auttaa jännittyneiden tilanteiden raukeamiseen.

Hyvä harjoitus voi olla esimerkiksi kyselykierros, jossa jokainen jäsen saa vuorollaan kertoa omista tunteistaan ja ajatuksistaan. Tällöin jäsenet saavat kokemuksen kohdaksi tulemisesta. Ulkopuolisuuden tunteisiin ja kilpailutilanteisiin tulee ohjaajan puuttua välittömästi.

Seitsemäntenä tehtävänä on ryhmäharjoitusten suunnittelu ja ohjaus. Harjoitukset ja tehtävät edistävät ryhmäytymistä ja myöhemmin ryhmän toimintaa. Harjoituksen foku-soitu valinta on tärkeää, jotta harjoitus sopii kaikille ryhmän jäsenille uutta tietoa esiin nostaen sekä ryhmän tavoitteita ja toimintaa edistäen. Palaute on tärkeä osa harjoitusta.

Epävarmuutta esiintyy ryhmissä aina ja sen hyväksyminen on ryhmänohjaajan kahdeksas keskeinen tehtävä. Ohjaajan tai opettajan omat heikkoudet ja epävarmuus heijastelevat myös ryhmässä. Tämän vuoksi on oleellista, että ohjaaja on käynyt nämä henkilökohtaiset asiat läpi ja on sinut niiden kanssa. Tällöin ahdistusta ja pelkoa ei ryhmän toiminnassa synny ainakaan ohjaajan toimesta. Ryhmän ohjaamisessa on tärkeää olla valppaana ja tarkkailla alituisesti ryhmän toimintaa. Harvoin on olemassa yhtä ja oikeaa ratkaisua ryhmän sisällä esiintyviin pulmatilanteisiin ja ohjaaja joutuu tasapainottelemaan erilaisten ratkaisujen välillä. Päätökset tulee tehdä aina ryhmää ja sen toimintaa tukien.

Ohjaaja vastaanottaa ja säilöö työssään monenlaisia tarpeita ja tunteita. Näitä eivät ryhmäläiset aina itse tunnista, joten on ohjaajan tehtävä prosessoida näitä saamia tietoja. Yhdeksäs tehtävä on säiliönä toimiminen. Ohjaajan tulee käsitellä ja jäsentää saamansa tunteet ja tiedot sellaiseen muotoon, että hänen on helppo ne itse huomioida ja ymmärtää. Tämän prosessin jälkeen asiat voidaan palauttaa ryhmälle käsiteltäväksi esimerkiksi keskustelun muodossa. Tällöin ryhmäläisten tarpeet tulevat selkeästi esille. On myös huomioitava ohjaajan omat resurssit haastavien asioiden käsittelyssä. Ohjaajan oman jaksamisen huomiointi ja työstäminen ovat oleellisia asioita, jotta ohjaaja voi täydellä panoksella tukea ryhmää ja sen toimintaa. Apuna voi käyttää esimerkiksi työnohjausta. (Kaukkila&Lehtonen 2008, 63-73.)

3 Suunnittelu

Opetuskokonaisuutta suunnitellessani lähdin aluksi etsimään erilaisia kappaleita ja sovituksia, jotka olivat valmiiksi harmonisoitu neljälle eri äänelle eli stemmalle. Kappaleeksi valikoitui 1968 julkaistu Kirkan kappale ”Leijjat”, joka on käännösversio brittiläisen

”Rooftop Singers” -yhtyeen hitistä ”Kites”. Kyseisessä kappaleessa on helpohkoja rytmisiä elementtejä ja helposti omaksuttavia melodisia osia. Kappaleen kautta käsiteltävä teoreettinen osuus on myös yksinkertaista opettaa ja omaksua. Halusin tällä varmistaa, että yhtyeen jäsenten eri musiikinteoriallinen lähtötaso ei loisi eriarvoisuuden tunteita ryhmän sisälle.

Lähetin kappaleen nuotit laulu-yhtyeen jäsenille sähköpostitse, jotta he saivat tutustua materiaaliin hyvissä ajoin ennen itse opetustilannetta. Jaoin jo tuolloin myös jokaiselle oman äänen, joita olivat sopraano, mezzosopraano, alto ja basso. Yhtyeeseen kuului kolme naista ja yksi mies. Ohjeistin jokaiselle yksityiskohtaisesti oman äänen paikan nuotissa, jotta nuottikuvan seuraaminen olisi kaikille mahdollista ja yhdenvertaista. Pyysin myös jokaiselta henkilökohtaisesti sähköpostitse toiveita, odotuksia ja ajatuksia tulevasta sessiosta.

Suunnittelin myös lämmittelevät keho- ja ääniharjoitukset molemmille päiville sekä palauttavan harjoituksen toisen opetuspäivän loppuun. Mari Koistista lainaten: ”Harjoitukset valmistavat laulajaa psyykkisesti ja fyysisesti laulamiseen sekä lämmittävät kehon ja äänen laulamista varten” (Koistinen 2005, 85). Kehon rentoutuessa kinesteettinen aisti vireytyy ja auttaa kehoa toimimaan. Hyvien hengitysharjoitusten avulla voidaan luoda pohja terveelle äänenkäytölle. Ne virittävät laulajan tarkastelemaan omaa kehoa psykofyysisenä kokonaisuutena (Koistinen 2005, 85). Harjoituksiini sain inspiraatiota Mari Koistisen kirjasta: ”Tunne kehosi – vapauta äänesi, äänitimpurin käsikirja”.

Laadin aikataulun, joka sisälsi sekä opetuksen että tauot. Järjestin ja varasin tilat opetukseen ja huolehdin, että harjoittelutilassamme oli piano. Huolehdin, että minulla on tarvittava äänentallennin, jota voisin hyödyntää myöhemmin kirjoitusvaiheessa. Huomioin ja varmistin, että toisen päivän loppuun jää aikaa palautteelle ja keskustelulle.

Seuraavaksi kuvailen omia muistiinpanojani lämmitteleviin harjoituksiin ja omaan valmistautumiseeni liittyen. Kirjoitin asiat itselleni ylös ja muokkasin verbaalista ulosantiani tilanteen vaatimalla tavalla.

3.1 Ensimmäisen opetuspäivän kehoa lämmittelevä harjoitus

Sulje silmät ja huomioi, että sinulla on hyvä seisoma-asento ja jalkasi ovat tukevasti maassa. Pää lepää hartioiden päällä, olkapäiden välissä. Keskity siihen, että hengityk-

sesi tasaantuu ja virtaa rauhallisesti sisään ja ulos. Hengitä nenän kautta sisään ja suun kautta ulos. Aloita rauhallisesti pyörittelemään olkapäitäsä myötäpäivään. Kun tuntuu sopivalta, voit lisätä liikkeen laajuutta. Keskity koko ajan hengitykseesi. Se virtaa tasaisesti nenän kautta sisään ja suun kautta ulos. Kun tuntuu sopivalta, niin voit vaihtaa liikkeen suuntaa. Tee liikettä noin kymmenen kertaa. Seuraavaksi nosta kädet ylös ja ala pyörittelemään niitä myötäpäivään. Toista liike noin kymmenen kertaa ja vaihda suuntaa. Keskity koko ajan myös hengitykseesi, että se on tasaista ja virtaavaa. Kohotaudu takaisin pystyasentoon, kädet ylhäällä. Taivuta hitaasti vartaloasi jommalle kummalle sivulle ja pidä venytystä noin kymmenen sekuntia. Tosita sama toiselle puolelle. Lopuksi kurota käsilläsi kohti lattiaa ja varpaitasi. Heiluttele kehoa vapaasti ja tunne rentous kehossasi. Anna kehosi rullata hitaasti takaisin pystyasentoon, nikama nikamalta. Niska, kaula ja pää kohottautuvat viimeisenä. Tunnustele oloasi: Onko kehossa vapautunut ja rento olo? Tuntuuko jossain kiristystä? Lopuksi teemme vielä muutamaa venytysliikkeen. Anna pään laskeutua rentona, leuka rintaa kohti ja tunne venytys. Voit halutessasi sijoittaa kätesi pääsi taakse painoksi. Pidä venytystä noin kymmenen sekuntia. Rullaa hitaasti päätäsi kohti jompaakumpaa olkapäätä. Etsi kohtia, joissa venytys erityisesti tuntuu. Voit taas käyttää kättäsi painona. Toista venytys myös toisella puolella. Rullaa pää jälleen hitaasti keskiasentoon ja siitä omaan tahtiin ylös asti, rentona olkapäiden väliin.

3.2 Toisen opetuspäivän kehoa lämmittelevä harjoitus

Valitse itsellesi harjoitustilasta mieluisa paikka, johon asettautua. Ota hyvä istuma-asento ja pistä silmät kiinni. Keskity siihen, että hengityksesi tasaantuu ja se on virtaavaa. Nenän kautta sisään ja suun kautta ulos. Kädet lepäävät rentoina jalkojen päällä. Tunnet lattian kehosi alla. Virrittele kuuloaistiasi. Kun kuulet ohjaajan tekevän ääntä/ääniä, voit vapaasti improvisoiden tuottaa ääntä myös omasta kehostasi. Keskity kuuntelemaan mitä ääniä muut tilassa olevat tuottavat ja pyri täydentämään kokonaisuutta ja sointia. Hyödynnä eri äänenvärejä, äänenvoimakkuutta, tavuja, eri äänenkorkeuksia sekä tunnetilaasi. Kun kuulet ohjaajalta uusia ohjeita, liittyen esimerkiksi äänenvoimakkuuden säätelyyn hiljaisesta kovaan ääneen, toimi ohjeiden mukaisesti. Harjoituksen päätyttyä istu vielä hetki paikoillasi, silmät kiinni. Keskity jälleen hengitykseesi. Tunnustele kehosi tuntemuksia. Omaan tahtiin voit nyt palata tähän hetkeen ja paikkaan. Muistele eilisen päivän tapahtumia opetustilanteeseen liittyen: Missä onnistuivat, missä on vielä kehitettävää, mitkä ovat omat päämääräni tämän päivän harjoitusten

suhteen? Kuvittele henkilöt, joiden kanssa olet tilassa. Kun sinusta tuntuu hyvältä, voit avata silmäsi.

3.3 Toisen päivän palauttava loppuharjoitus

Seuraavaksi on vuorossa loppurentoutus. Ottakaa pari ja seisokaa selät vastakkain silmät kiinni. Laitan taustalle rauhoittavaa musiikkia mutta siitä ei tarvitse häiriintyä. Voitte alkaa huojua musiikin tahdissa puiden tavoin. Aistikaa ja tunnustelkaa parinne liikkeitä ja pyrkikää yhtenäistämään liikkumisenne. Voitte oman tuntemuksenne mukaan liikkua välillä voimakkaammin ja välillä hitaammin. Kun annan merkin, aloittakaa liikkeeseen sopiva ääntely. Päästäkää purkautumaan ulos päivän tapahtumat äänen ja liikkeen avulla. Yritä päästää irti tietoisesta minästäsi. Keskity vain musiikkiin, liikkeeseen ja äänimaisemaan. Vähitellen voitte rauhoittaa liikehdintää ja hiljentää ääntelyä kunnes liike ja ääni loppuvat kokonaan. Palaa tilaan ja tähän aikaan ja avaa silmät.

3.4 Oma valmistautuminen opetustilanteeseen

Fyysisesti valmistauduin opettelemalla jokaisen stemman erikseen pianolla soittamalla ja laulamalla. Tutkin nuottia ja merkitsin sinne tärkeitä kohtia värikynällä. Värikynällä merkitessä ohjaajan on helpompi huomioida haastavat kohdat jo etukäteen. Tätä voidaan kutsua myös ennakkoinniksi. Tällaisia olivat esimerkiksi stemmojen eri aloituskohdat, kertaukset, nyanssit, tempo sekä unisono-kohdat. Kuuntelin Kirkan versiota kappaleesta ja pohdin erityisesti mm. seuraavia asioita: mikä on kappaleen rytmisen funktion ja miten sitä voi ilmentää laulaessa, mitkä ovat jokaisen stemman haastavat paikat melodiaa ajatellen ja miten voin ennakoida tällaiset haasteelliset tilanteet, mistä kappale kertoo ja miten tekstiä voi tulkita? Harjoittelin vaikeat intervallihypyt. Luin tekstiä läpi ja huomion sen herättämät tunteet.

Pohdin ryhmääni ja miten voisin ryhmänohjaajana edistää ryhmän toimintaa ja pitää sen aktiivisena. Tunsin ohjattavat jo entuudestaan ja tiesin, että ryhmässäni on auditii-visesti, visuaalisesti sekä kinesteettisesti oppivia. Opetuksessa päästään parhaimpaan lopputulokseen kun oppija saa hyödyntää vahvinta aistiaan.

Auditiivinen oppija perustaa oppimisensa kuuloaistin varaan. Sanalliset ohjeet tallentuvat kuulokuvina ja auditiivinen oppija prosessoi näitä mielessään. Tätä kutsutaan sisäiseksi puheeksi. Oppijatyyppi on äänille herkkä ja ne voivat joko auttaa tai häiritä

oppimista. Keskustelu ja vuorovaikutuksellinen dialogi on oleellista auditiivisessa oppimisessa.

Visuaalisen oppijan kohdalla näköaistin merkitys on suuri. Oppiminen tapahtuu katselemalla ja oppija luo näkömielikuvia opittavasta asiasta. Esteettisyys, värit ja muodot ovat oleellisia asioita visuaalisessa oppimisessa. Esimerkiksi miellekartat, kuvat ja muistiinpanot ovat erinomaisia oppimisen työvälineitä.

Kinesteettisen oppimisen tunnusmerkkejä ovat tuntohavainnot: asioiden tai esineiden tuntu, tilan tai paikan tunnelma sekä kehollisuus. Tunnustelu ja sen tuottama kokemus auttavat havainnoimaan opittavaa asiaa. Kinesteettinen oppija tarvitsee mahdollisuuden liikkua ja toteuttaa asioita kehollaan. Tietoa voidaan välittää myös ilmeiden, eleiden tai liikkeen avulla. Hyödyllisiä työvälineitä oppimiseen ovat esimerkiksi mielekäs tekeminen, asioiden itse kokeileminen, draama tai muistiinpanojen konkreettinen kirjoittaminen. (Koivusalo, Salenius 2012, 10-11.)

Pohdin kuinka voisin selkeästi havainnollistaa opetettavaa materiaalia ja edistää oppimista. Opetukseen on mahdollista tuoda mielekkyyttä ja vaikuttavuutta non-verbaalisella viestinnällä verbaalisen viestinnän lisäksi (Koivusalo, Salenius 2012, 12). Pohdin erilaisia oppimiskeinoja ja sitä kuinka pystyisin huomioimaan yksilölliset tarpeet. Ymmärsin, että se auttaisi ryhmäni jäseniä ymmärtämään, jäsentämään sekä muistamaan opitut asiat myös jatkossa. Mitä useampi aisti on oppimistilanteessa käytössä, sen tehokkaampaa oppiminen on (Koivusalo, Salenius 2012, 12). Tunnen itseni hyvin ja tiesin, että pystyn myös muokkautumaan tilanteen vaatimalla tavalla. Pystyisin muuntamaan opetuksellisia työkaluja, jos tarve vaatii.

Auditiivinen havainnollistaminen tapahtuu äänen avulla. Oleellista on, että kuulokuva on selkeä ja sen sisältö elävää ja kiinnostavaa. Ymmärrettävä ja helposti tulkittava puhe, lausekokonaisuuksien ytimekkyys ja selkeä kielenkäyttö auttavat ymmärtämään auditiivista sanomaa. Tehostuskeinoina voi käyttää esimerkiksi äänen voimakkuuden säätelyä, tunteen ilmaisua eleillä ja ilmeillä, puheen tauottamista, kysymyksiä, esimerkkejä, toistoa ja huumoria. Omassa työssäni käytin tätä havainnollistamisen keinoa esimerkiksi laulamalla tai soittamalla stemmoja pianolla. Näin ohjattavat saivat selkeän kuulokuvan opeteltavasta asiasta. Auditiivinen havainnollistaminen ei ole kovin tehokasta yksinään, vaan siihen kannattaa lisätä myös muita havainnollistamisen keinoja.

Visuaalista havainnollistamista käytetään paljon havainnollistamisen menetelmänä. Kirjoitettu teksti ohjaa opettajan puhetta. Työssäni käytin tätä työvälinettä piirtämällä musiikin perusteisiin kuuluvia asioita fläppitaululle. Näin ohjattavat saivat visuaalisen kuvan siitä miltä esimerkiksi erilaiset nuotit ja tauot näyttävät ja heidän oli helppoa seurata kyseisiä merkkejä omasta nuotistaan. Visuaalisia havainnollistamisen keinoja ovat esimerkiksi PowerPoint -esitykset, julisteet, monisteet, kalvot, videot, mielle- tai käsitekartat, liitutaulu tai fläppitaulu. Visuaalisuutta kannattaa korostaa esimerkiksi väreillä, fonteilla, tekstin lihavoimisella tai kursivoimisella, kaavioilla, grafiikalla tai kuvilla. On tärkeää huomioida että visuaalinen näkymä, esimerkiksi teksti PowerPoint esityksessä, on tarpeeksi isolla ja selkeällä fontilla. Tällöin kaikki näkevät olennaisen informaation ja voivat vastaanottaa sen. Mielikuvaoppiminen toimii myös oleellisena osana visuaalispainotteista havainnollistamista. Mielikuvan määritelmä on representaatio omista ajatuksista, uskomuksista, käsityksistä ja kokemuksista. Mielikuvat virtaavat tietoiseen ja tiedostamattomaan mieleen ja päätyvät aivokuorelle. Mielikuvaoppiminen voidaan jakaa kahteen eri osaan: hahmoteoreettiseen ja suggestiopohjaiseen. Hahmoteoreettinen lähestymistapa pitää sisällään persoonallisuuteen jäsennetyt oppimisen tiedostetut esteet. Näiden pohjalta oppija muokkaa omaa käyttäytymismalliaan ja toimintaansa. Suggestiopohjaisessa lähestymistavassa oppiminen tapahtuu mallioppimisena. Käytin työssäni erityisesti mallioppimista eri stemmojen havainnollistamisessa.

Kinesteettinen havainnollistaminen painottaa toimintaa asioiden tai ilmiöiden oppimisen tukena. Virikkeellisyys auttaa ongelmanratkaisussa ja käytännön työskentelyyn valmistautumisessa. Virikkeelliset tehtävät auttavat ylläpitämään läsnä olevaa ilmapiiriä ja oppijat pysyvät aktiivisina. Opinnäytetyöni oppimistilanteissa pyrin pitämään kaikki jäsenet aktiivisena ja huomioimaan, että jokaisella oli tekemistä. Lauluhytyessä joudutaan välillä pureutumaan tarkemmin yksittäisen stemman tarkasteluun ja harjoitteluun. Toiset voivat kuitenkin samaan aikaan harjoitella omaa stemmaa esimerkiksi hiljaisemmalla äänellä tai esimerkiksi ”uu” -äänteellä. Pelkän näön tai kuulon avulla saatava tieto ei tuo täydellistä aistihavaintoa vaan apuna käytetään myös tuntoaistia. Sillä saadaan tietoa esineen tai asian erilaisista ominaisuuksista. Näin havainnollistettava asia saadaan liitettyä laajaan asiayhteyteen ja se saa uudenlaista merkityksellistä sisältöä. (Koivusalo, Salenius 2012, 14-22.)

Tehokkaimpana havainnollistamiskeinona koen moniaistikanavaisen lähestymistavan. Näin pystyisin tukemaan kaikkia ryhmäni jäseniä heidän henkilökohtaisissa oppimisprosesseissaan. Jäsenet voisivat vastaanottaa tietoa helposti omalla parhaimmaksi havaitsemallaan tavalla. He myös saivat kokemuksen uusista, heille ehkä vielä tun-

temattomista oppimismahdollisuuksista aistien avulla. Henkilö, joka on tottunut oppimaan ainoastaan auditiivisesti, saisi kokemuksen myös visuaalisesta oppimisesta esimerkiksi fläppitaululle havainnollistamisen kautta. Visuaalisesti oppiva voisi oppia käyttämään kuuloaistia näköaistin tukena esimerkiksi nuottien seuraamisella laulamisen ohessa. Kinesteettisesti oppiva voisi harjoitella kuuloaistimuksen aktiivista liittämistä kehon tuntemuksiin ja tätä kautta muokata jatkossa esimerkiksi teknisiä asetuksia laulaessaan.

Olin varautunut myös siihen, että kaikki ryhmäni jäsenet eivät tunteneet musiikin perusteisiin kuuluvia tapoja. Kävimme läpi miten nuotinkirjoituksessa ilmaistaan sävelkorkeutta sijoittamalla nuotti tiettyyn paikkaan viivastolla. Havainnollistin tätä toimintaa piirtämällä nuottiviivaston ja tietyn nuotin fläppitaululle ja soittamalla sen pianolla. Pianosta pystyin helposti antamaan sekä visuaalisen että auditiivisen esimerkin.

Kävimme läpi myös erilaisia nuottien ja taukojen aika-arvoja, joita havainnollistin siten, että otimme aluksi yhteisen rauhallisen pulssin tömistämällä jalkoja lattiaan samanaikaisesti. Pulssin päälle laskin ääneen selkeästi jokaisen tauon. Näin oli helppo ilmentää jokaisen tauon aika-arvoa. Tämän havainnollistamisen jälkeen ryhmän jäsenten oli helppo seurata omia stemmojaan nuottikuvassa.

Käytin opetukseni tukena Rod Foggin kirjaa ”How to Read Music: a step-to-step guide”, jossa musiikin perusteet on selitetty ja kuvattu perusteellisesti alkeista lähtien. Tärkeintä oli, että ohjattavani saivat selkeitä esimerkkejä kuinka nuotit antavat tulkitsijalleen ohjeita ja viitteitä kappaleen työstämisessä ja esittämisessä.

Henkinen valmistautuminen oli haastavampaa, sillä minua jännitti järjestää tällainen opetuskokonaisuus ensimmäistä kertaa elämässäni. Voimaannuttavia harjoituksia itselleni olivat erilaiset hengitysharjoitukset, joiden avulla pystyin täysin keskittymään tulevaan koitokseen. Koin, että oma rauhallisuuteni on avainasemassa turvallisen ilmapiirin luomisessa.

Minulla on ollut aiemmin paljon fyysisiä jännittämisen oireita ja pohdin etukäteen miten voin hallita niitä. Samanaikaisesti mietin, että jos jollakin yhtyeen jäsenistä on pahoja fyysisiä jännittämisen oireita, kuinka voisin olla hänelle mahdollisimman suuri apu ja turva. Lisäksi kappaleen kuuntelu ja stemmojen hyvä omaksuminen etukäteen auttoivat keskittymään olennaisiin opetuksellisiin asioihin.

4 Toteutus

4.1 Ensimmäinen opetuspäivä

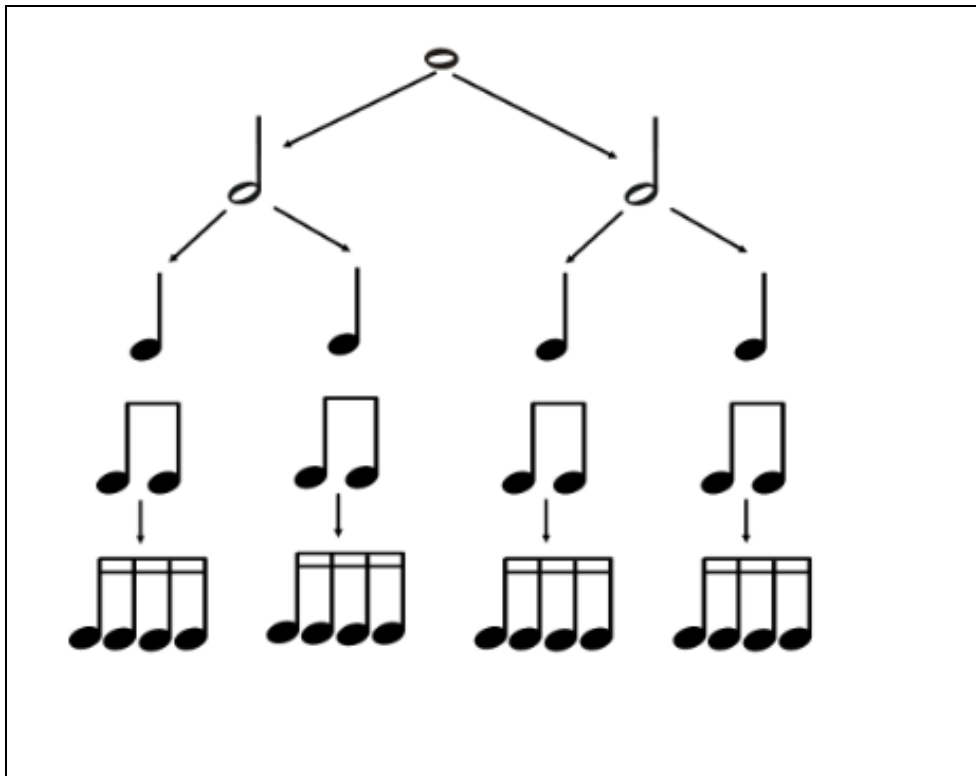
Ensimmäisenä opetuspäivänä olin varannut meille aikaa neljä tuntia, joka sisälsi myös kaksi taukoa. Yhtyeen jäsenet olivat ilmaisseet minulle jo aiemmin halukkuutensa käydä läpi myös musiikin perusteiden asioita. Päätin lähteä siitä liikkeelle, jotta nuotin seuraaminen olisi laulutilanteessa mahdollisimman helppoa kaikille ja yhtyeen jäsenet pääsisivät heti hyödyntämään oppimiaan uusia tietoja ja taitoja.

Aluksi kävimme läpi kaikkien etukäteen sähköpostitse lähettämät toiveet, odotukset ja ajatukset. Niitä olivat mm. musiikinteorian alkeiden nopea läpikäyminen, rento yhdessä olo ja yhdessä tekeminen, hauskan pitäminen, jännitys ja miten sitä voi hallita sekä pohdinnat lopputuloksesta. Yhtyeen jäsenillä oli varauksellinen suhtautuminen omaan osaamiseensa ja siihen, että riittäisikö aika hienon ja kokonaisen lopputuloksen syntymiseen. Alustuksen jälkeen teimme kehoa lämmittelevän hengitysharjoituksen, jonka olen kuvannut suunnitteluvaiheen kirjoituksessa.

Aloitimme käymällä läpi kappaleen sykettä ja pulssia. Käsittelimme mitä syke, pulssi tai tempo tarkoittavat ja miten ne kappaleessa ilmenevät. Teimme harjoituksia, joissa ilmensimme aluksi pulssia seisaaltaan tömistämällä jalkojamme lattiaan yhtäaikaaisesti. Saimme onnistumaan sekä kolmeen, että neljään menevät pulssit. Kävimme läpi sitä, miten tärkeää on ilmentää pulssia myös keholla ja saada kehoon rytmisen tuntemus. Hienona oivalluksena tässä tilanteessa ilmestyi se, että lauluyhtyeen sama yhteinen pulssi on erittäin tärkeää harjoittelemisen ja kappaleen yhtenäisen laulamisen kannalta. Jäsenet oivalsivat itse sen, että yhteisen pulssin ansioista myös äänet soivat paremmin yhteen.

Pohdimme mikä on työstettävän kappaleen tahtilaji, moneenko lasketaan yhden tahdin aikana, mikä on tahti. Siitä siirryimme nuottien ja aika-arvojen käsittelyyn. Kävimme yksityiskohtaisesti läpi kokonuotin, puolinuotin, neljäsosanuotin, kahdeksasosanuotin sekä kuudestoistaosanuotin. Havainnollistin piirtämällä miltä nuotit näyttävät ja kokeilimme nuottien aika-arvoja yhdessä taputtamalla näistä yhdistettyjä rytmejä. Yhtyeen jäsenet omaksuivat opit nopeasti ja pääsimme käymään samat asiat myös taukojen puolella: kokotauko, puolittauko, neljäsosatauko, kahdeksasosatauko sekä kuudestoistaosatauko (Fogg 2010, 10, 24, 45).

Kuva 1. Visuaalinen kuvaus nuottien ja taukojen aika-arvoista

Kuva 2. Visuaalinen kuvaus eri nuottien varioimisesta tahdin sisällä

Opetustilanteessa tuli myös ilmi musiikkisanastollista epätietoisuutta. Sitä aiheuttivat mm. staccatoa ilmaiseva piste nuotin alla, sekä legatoviiva. Kerroin, että piste tarkoittaa, että nuotti soitetaan tai lauletaan terävästi ja lyhyenä, legato puolestaan tarkoittaa, että nuotit sidotaan toisiinsa. Staccato ja legato ovat toistensa vastakohtat. Havainnollistin laulamalla mitä se tarkoittaa käytännössä. Nuotissa esiintyvä fermaatti käytiin myös läpi. Se tarkoittaa, että nuotti jätetään soimaan merkittyä pidemmäksi ajaksi (Wikipedia, 2013). Olin myös varma, että pystyisin havainnollistamaan nämä asiat tulevassa laulutilanteessa kehollistamalla ja fyysisesti käsillä näyttämällä, mikäli se olisi tarpeen.

Perusasioiden jälkeen siirryimme rakenteen opetteluun ja hahmottamiseen. Kävimme nopeasti läpi kevyessä musiikissa käytettävät rakennemerkinnot: Intro, A, B, C, Bridge, Väliosa, Soolo, Outro. Kaikilla jäsenillä oli sen verran musiikkitaustaa, että nämä asiat olivat jokaiselle helppoja ja ymmärrettäviä. Tässä vaiheessa heränneitä kysymyksiä olivat: montako tahtia kappaleessa on yhdellä rivillä, mikä on kertausmerkki ja miten sen kanssa toimitaan, mitä ovat ykkös- ja kakkosmaali. Kävimme yksityiskohtaisesti nuotin avulla läpi nämä haasteet ja kaikki kokivat sen jälkeen nämä asiat selkeinä. Kävimme pikaisesti läpi myös klassisen musiikin nuoteissa usein esiintyvät Dal Segno-, Da Capo ja Fine merkinnät (Laukkanen 2007). Oleellisena osana pidin sitä, että jokainen sai tunteen siitä, että pystyy seuraamaan työstettävää nuottiamme ja omaa stemmaansa.

Kävimme läpi myös ylennys-, alennus- ja palautusmerkkien funktiot. Tähän sisällytin sen, mitä kyseiset merkit tekevät merkitylle nuotille ja havainnollistin tätä myös pianosta soittamalla. Tämä aiheutti huvittuneisuutta jäsenissä: ”kuka nämä on ny sitte keksiny”. Selvitin mitä tarkoittaa kokonainen ja puolikas sävelaskel ja miltä ne kuulostavat (Fogg, 2010). Kaikki tunsivat pianon koskettimet jollain tasolla, joten oli helppoa ohjeistaa katsomaan asia pianon äärelle. Visuaalisuus selkeästi myös helpotti asian omaksumista. Ajan puutteen vuoksi en halunnut syventyä liikaa tähän aiheeseen, sillä en kokenut, että sillä olisi tulevan laulusession kannalta merkitystä.

Tämän jälkeen pidimme tauon, jotta lauluosuus voitaisiin aloittaa virkein ja avoimin mielin. Asiaa tuli paljon ja nopeassa ajassa sen omaksuminen on vaikeaa mutta jäsenet suoriutuivat hienosti. Kysymyksiä tuli myös paljon ja kävimme ne läpi rauhalliseen tahtiin. Mielestäni olin kannustava ja huomioiva opettaja. Huomioin, että kaikki olivat myös kirjoittaneet asioita ylös, jotta voisivat palata niihin tarpeen mukaan myöhemmin.

Tässä vaiheessa sain erinomaista palautetta siitä, että olin osannut kertoa asiat yksinkertaisesti ja helposti omaksuttavasti. Ilmapiiri oli rento ja huumori kukki. Koin, että musiikinteorian opettaminen voi olla mielekäästä, vaikka olen aina suhtautunut aineeseen negatiivisella varauksella. Koin vahvasti, että olin mennyt omassa opettajuudessa eteenpäin jo tässä huomattavan lyhyessä ajassa. Sain itseluottamusta positiivisesta palautteesta.

Tauon jälkeen siirryimme sessiossa lauluosuuteen. Kysymyksiä heräsi heti siitä, että kuinka voi keskittyä omaan laulusuoritukseen kun toinen laulaa vieressä eri stemmaa. Kävimme läpi, että aluksi on tärkeintä löytää yhteinen pulssi ja saada kuva kappaaleen harmoniasta. Kun harmonian saa korvaan ja muistiin niin se helpottaa oman stemman asettamista kokonaiskuvaan.

Kävimme läpi jokaisen jäsenen tekstillisen osuuden ja kappaletta rytmittävien tavujen, esimerkiksi "dmm" ja "du" ääntämistä ja soundia. Huomioin tässä vaiheessa, että oli vaikea saada yhtenäistä ja jatkuvaa musiikin tekemisen flow-tilaa päälle. Flow tarkoittaa ajan jaksoa, jolloin ihminen pystyy irrottautumaan kulttuurin, geenien ja ympäristön määrittämisestä toimintatavoista ja keskittymään minuuteensa. Keskittyminen ja kiinnostus ovat voimakkaita mutta tietoinen minuus voi levätä (Ojanen, 2009). Käytin apunani paljon pianoa ja omaa laulamista sekä looppaustekniikkaa eli tietyn kohdan toistoa. Nuottien lukeminen oli kaikille yhtyeen jäsenille uutta ja siksi haastavaa ja hidasta. Koin, että lyhyiden pätkien kertaaminen yhdellä äänellä kerrallaan oli tehokkainta. Hyvä työkalu oli myös se, että jäsenet merkitsivät omiin nuotteihinsa vaikeita paikkoja ja muistamista tukevia merkintöjä. Apukeinona käytin tahdin ylimeno -tekniikkaa, jossa käydään esimerkiksi neljän tahdin mittainen osio, jonka perään liitetään seuraavan tahdin ensimmäinen ääni. Näin laulaja saa jo valmiiksi kuulokuvan siitä, mihin ääneen hänen tulee seuraavaksi siirtyä. Eteneminen oli hidasta mutta ilmapiiri oli kannustava ja lauloimme ja loimme musiikkia yhdessä. Tempon laskeminen oli myös oiva keino saada asia sisäistettyä. Pikkuhiljaa pystyimme kasvattamaan nopeutta lähemmäs kappaaleen oikeaa esitystempoa. Harjoittelun lomassa palasimme vielä useaan otteeseen tiettyjen nuottien ja taukojen aika-arvoihin ja muistelimme kollektiivisesti mitä merkinnät tarkoittivat. Pikkuhiljaa jokainen alkoi sisäistää omaa stemmaansa. Pidimme tauon kun keskittyminen alkoi herpaantua ja palasimme taas työskentelyn pariin virkeämpinä.

Ensimmäisenä päivänä onnistuimme käymään läpi koko kappaleen alusta loppuun. Osien vaihtuminen ei ollut vielä sujuvaa mutta omat stemmat alkoivat olla jo jokaisella kohtalaisesti hallussa, vaikka epävarmuutta vielä olikin ilmassa.

Onnistumisen kokemuksia tuotti erityisesti hetki, kun saimme kaikki äänet soimaan yhtä aikaa neljän tahdin ajan ja jokainen pysyi omassa stemmassaan. Tämä loi myös silminnähdyn uskoa ja itseluottamusta yhtyeen jäsenille omasta tekemisestään. Koin, että olin onnistunut opettajuudessa, vaikka alku olikin ollut haastava. Myös omasta tekemisestä tuli varmempi olo ja olin jo toiveikas seuraavan päivän lopputuloksesta.

4.2 Toinen opetuspäivä

Toisena opetuspäivänä minulla oli apuna observoimassa opiskelijakollegani. Halusin saada objektiivista palautetta omasta opettamisestani ja käytännön vinkkejä opetus-hetkessä. Koin, että hänen läsnäolonsa ei haitannut tai muuttanut ilmapiiriä. Olin tietenkin kysynyt yhtyeen jäseniltä etukäteen, että tilanne ei häirinnyt heitä. Olin kertonut, että kollegani observoi minua ja minun opettamistani. Hän ei ollut tilanteessa arvostelemassa yhtyeen jäsenten taitoja. Kollegani paikalla olo teki oman oloni huomattavasti varmemmaksi.

Aloitimme harjoitukset ”äänimaisema” -harjoituksella, jonka olen kuvaillut suunnittelu-vaiheen kirjoitusosassa. Aistin, että kaikki olivat hieman poissaolevia ja koin, että tarvitsemme jotain maadoittavaa ja herättelevää. Harjoituksesta tuli hieno yhdistävä kokemus ja loimme tilaan upean tunnelman. Sain välitöntä palautetta, että harjoitus oli mukava ja huomio oli keskittynyt auditiiviseen kokemukseen, kun visuaalinen aisti oli ”pois päältä”. Harjoituksen jälkeen olo tuntui rentoutuneelta mutta vireältä.

Jatkoimme harjoittelua kertosäkeestä, joka oli edellisenä päivänä sujunut vaivattomimmin. Lauoimme kertosäkeen muutamia kertoja läpi, jotta oma stemma muistui kaikille hyvin mieleen. Sen jälkeen siirryimme jälleen kappaleen alkuun. Käytin jälleen looppaustekniikkaa, jotta varmistin tiettyjen ongelmakohtien jäämisen ”lihasmuistiin”. Yhteinen pulssi pysyi hienosti ja aika-arvojen laskeminen ja huomioiminen oli huomattavasti vaivattomampaa kuin edellisenä päivänä.

Huomion, että erityisesti vireen kanssa oli haasteita, vaikka avustinkin sessiossa pianolla lähes koko ajan. Käytin työkaluna jäsenten eri sijoittelua, jotta he saisivat tukea

toisistaan. Basso ja altto olivat vierekkäin toisella seinustalla ja puolestaan sopraano ja mezzosopraano vastakkaisella seinustalla. Jätin välillä pianolla avustamisen ja menin mukaan laulamaan vuorotellen jokaista stemmaa. Huomioin, että bassostemmaa laulavan miehen oli välillä vaikea kuulla omaa lauluaan suhteessa pianoon tai muihin laulajiin, jotka olivat naisia. Otin basson mukaan lähes jokaiseen harjoitukseen, jotta hän sai mahdollisimman paljon kehollista kokemusta oman stemmansa laulamisesta. Oivalluksen hetkiä tuli paljon, erityisesti kohdissa, joissa intervallihyppy oli hankala ja laulaja huomasikin, että seuraava lähtöäänäni on sama mihin toinen on juuri lopettanut. Oli hienoa huomata, että kaikkea ei tarvitse sanoa ääneen ja hoksottimet toimivat. Koen, että on tärkeää antaa oppilaan itse oivaltaa asioita.

Toisena päivänä pidimme vain yhden pidemmän tauon ja kaksi lyhyttä taukoa. Vahva ”tekemisen meininki” oli läsnä koko session läpi ja yhtyeen jäsenet olivat todella motivoituneita ja keskittyneitä tekemiseensä.

Kävimme kappaletta vähitellen, pala palalta läpi. Liimailimme paloja yhteen ja viimein saimme kappaleen kokoon. Lopuksi nauhoitimme vielä kolme ottoa, jotka menivät onnistuneesti alusta loppuun ja yhtye oli myös omaan suoritukseensa tyytyväinen.

5 Pohdinta

Sain lauluyhtyeen jäseniltä palautetta heti session jälkeen. Sain kehuja siitä, että olen rauhallinen opettaja tartun epäkohtiin ja lähdän työstämään niitä heti. Annan välitöntä ja suoraa palautetta mutta reilusti. Henkilökohtaisesti tärkein palaute oli, että kaikilla oli ollut hauskaa. Rönsyillä saa mutta on hienoa, että pidän ohjat käsissä ja pystyn palamaan nopeasti olennaiseen. Yhtyeen jäsenet kokivat tärkeänä myös sen, että kerron miksi tiettyihin asioihin pitää kiinnittää erityistä huomiota. Asioiden avaaminen ja auki puhuminen helpotti heidän mielestään kokonaiskuvan käsittelemistä. Jäsenet oppivat nopeasti, vaikka olivatkin kaikki ensimmäistä kertaa lauluyhtye toiminnassa. Tekemisessä oli rauhallinen etenemistahti ja kaikilla oli turvallinen olo. Kukaan ei ollut jännittänyt omaa tekemistään muiden edessä, vaikka se alussa joitain huoletti. Ryhmädynamiikka oli toimiva ja jäsenet tukivat ja kannustivat toisiaan.

Sain palautetta myös opiskelijakollegaltani. Hänen mielestään tekemisessäni oli hyvä rytmi ja pysyin asiassa. Sain häneltä myös hyviä vinkkejä tulevaisuutta ajatellen. Kannattaa tutkia tarkemmin eri stemmojen yhteissointeja. Monissa sovituksissa on osuuk-

sia, joissa esimerkiksi kahdella stemmalla on rytmisesti tai melodiallisesti sama funktio. Tällöin heitä kannattaa harjoituttaa yhdessä. Lisäksi helpottaa jos pidän bassolinjaa yllä vaikka pianosta. Tällöin vire ei laske ja kaikilla on sama intonaatio. Tässä yhteydessä tarkoitan intonaatiolla yhteistä sävelkorkeutta.

Koen, että opinnäytetyöni lauluyhtyeessä muodostusvaihe oli tapahtunut jo ennen järjestettyä opetustilannetta. Ryhmän jäsenet olivat ennestään tuttuja keskenään ja tunsivat toistensa toimintatavat hyvin. Ryhmän tavoitteista ja yhteisistä pelisäännöistä oltiin keskusteltu jo aiemmin kattavasti.

Kuohuntavaihetta tapahtui hieman teorian opiskelun vaiheessa. Asiat olivat kaikille enemmän tai vähemmän uusia ja jokaisen jäsenen oppimisen ja tiedonsisäistämisen vaiheet oli ajallisesti toisistaan eroavia. Huomioin, että osa jäsenistä koki turhautumisen tunnetta siitä, että joku ymmärsi asiat nopeammin ja joku hitaammin. Kuohunta oli kuitenkin suhteellisen vähäistä ja lämmin ilmapiiri säilyi koko ajan.

Sopimisvaiheeseen ja toimivan ryhmän tasolle päästiin kunnolla harjoitusten lauluosuuden alkaessa ensimmäisenä päivänä. Jokaiselle oli löytynyt oma paikka ja oli selkeää miten seurata ja työstää omaa osuuttaan yhteisessä tavoitteessa. Yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen veivät ryhmää eteenpäin ja näkyivät mm. motivaationa, keskittymisenä sekä hyvän ryhmähengen ylläpitämisenä.

Ryhmän lopettamisen vaiheessa havainnoin tunteellisuutta erityisesti sen vuoksi, että yhdessä vietetty aika oli ollut kaikille merkityksellistä. Emme tienneet milloin tulisimme seuraavan kerran viettämään aikaa yhdessä tällä nimenomaisella ryhmällä. Havaitsin vapautuneisuutta siitä, että jokin asia oli saatettu päätökseen hyvin tuloksin. Kiitollisuus ja onnellisuus olivat vahvasti läsnä.

Koen, että olen ohjaajana pystynyt tukemaan ryhmän toimintaa. Olen toiminut rohkaisevana, vuorovaikutusta tukevana, tavoitteellisena ja aktiivisena opettajana.

Tarkastellessani ja pohtiessani edellä luetteloimiani ryhmänohjaajan keskeisiä tehtäviä huomioin, että opetusession tiivis aikataulu on haasteellinen kaikkien ryhmänohjaajan tehtävien toteuttamisen kannalta. Tutustumisen ja tavoitteiden asettamisen aika ja paikka olisi ollut ihanteellista olla sellainen, että olisimme fyysisesti nähneet toisemme ja pystyneet keskustelemaan asioista kasvokkain. Tällöin olisin voinut varmistaa sen, että kaikki ryhmän osapuolet tulevat kuulluksi ja nähdyksi. Tunteiden huomioiminen on

helpompaa, kun voi tarkkailla ihmisten kehon kieltä. Tähän ei ollut omassa projektissani tarpeeksi aikaa.

Luottamuksen rakentaminen oli minun ja ryhmäläisten välillä tapahtunut jo ennen varsinaista opinnäytetyön opetustilannetta. Ryhmäläiset tunsivat toisensa hyvin jo ennestään ja koen, että itselläni oli turvallinen olo ohjaajana.

Ryhmässä oli avoin ilmapiiri tunteiden käsittelylle ja niistä keskustelemiselle. Tunteista puhuttiin jo ennen varsinaista ryhmätapaamista ja tunteiden ilmaiseminen oli oikeutettua ja suotavaa. Tunteiden vapaa ilmaisu auttoi minua ohjaajana havainnoimaan opetustilannetta ja siinä vallitsevaa ilmapiiriä. Pystyin vaivatta huomioimaan ryhmässä vallitsevan tunteen ja muokkaamaan sitä haluamaani suuntaan mm. omaa energiatasoani nostamalla ja laskemalla. Intonaation muokkaaminen, puheen tauotus, rauhallinen kehonkieli sekä asioiden käsitteleminen rauhalliseen tahtiin olivat oleellisia apukeinoja.

Tilan luominen oli opetustilanteen ajallisen järjestelyn vuoksi haastavaa. Ohjaajana pystyin toimimaan rauhallisesti ja kärsivällisesti mutta jäsenten omien tunteiden ja ajatusten ilmi tuomiselle olisi saanut järjestää enemmän aikaa. Opetustilanteen sisällä käytävä palautteellinen dialogi olisi ollut varmasti tärkeää sekä ohjattavien että itseni kannalta. Se olisi purkanut ja jäsentänyt opetustilannetta, sillä tiedollista informaatiota tuli opetuspäivien aikana huomattavan paljon.

Kapellimestarina toimiminen ja ryhmän väliseen viestintään kannustaminen toimi erinomaisesti. Avoin ja rento ilmapiiri mahdollisti ryhmän jäsenten välisen turvallisen kommunikaation, jossa kaikkia huomioitiin. Tällaisessa opetustilanteessa ohjaajan rooli ei voi mielestäni olla kovin passiivinen. Yritin siitä huolimatta keskittyä siihen, että ryhmän sisällä tekemistä riitti ja ryhmäläiset esimerkiksi lauloivat paljon samaan aikaan. Tekeminen oli kollektiivista ja hauskaa.

En ollut missään vaiheessa huolissani siitä, että ryhmän sisällä syntyisi pulmatilanteita, joita emme pystyisi ryhmän kesken selvittämään. En myöskään ollut huolissani siitä, että joku jättäisi ryhmän kesken. Koen, ja palautteen myötä myös tiedän, että kaikki tunsivat voivansa vapaasti ilmaista ajatuksensa ja tunteensa ilman pelkoa ja ahdistusta. Ryhmä oli niin pieni, että sen sisällä ei kilpailutilanteita tai ulkopuolisuuden tunteita syntynyt. Kaikki olivat tasavertaisia jäseniä.

Ryhmäharjoitusten suunnittelu ja toteutus eivät olleet parhaat mahdolliset juuri tätä ryhmää, opetustilanteen ajallista intensiivisyyttä ja tiedollisen informaation tulvaa ajatellen.

Epävarmuutta esiintyi ryhmässämme. Olin itse epävarma, sillä tilanne oli minulle niin uusi. Havaitsin myös epävarmuutta ryhmän jäsenten kohdalla. Hekin olivat uudessa tilanteessa ja vieraalla maaperällä. Epävarmuus oli myös tässä tapauksessa yhdistävä tekijä, josta kävimme avointa keskustelua. Epävarmuuden tunteen ilmaisu ja muille jakaminen laukaisi hyvin tunnejännitteistä tilannetta. Avoimen keskustelun jälkeen olo oli kaikilla rentoutuneempi. Koen, että olin omasta puolestani tehnyt parhaani opetustilanteen valmistelussa. Minulla oli myös useampia työkaluja käsitellä epävarmuuttani ja palautteessa tulikin ilmi, että epävarmuus ei ollut toiminnassani näkynyt tai kuulunut. Päätöksiin heittäytyminen yllättävässä tilanteessa oli vaikeaa. Esimerkiksi se, miten paljon syvennytään johonkin tiettyyn teoreettiseen asiaan ja kuinka paljon siihen käytetään aikaa. Tällaisiin tilanteisiin haluan tulevaisuudessa valmistautua paremmin. Täytyy miettiä valmiiksi oleelliset asiat opetettavasta asioista ja varautua lisäkysymyksiin. Ohjattavien tulee saada tunne siitä, että vastaus johonkin kysymykseen on tyydyttävä. Vastuksen tulee olla kattava ja informatiivinen mutta tarpeeksi napakka, jotta aika riittää varmasti kaikkeen ja suunnitelmaa on helppo seurata.

Säiliönä toimiminen onnistui kohtalaisesti. Olen persoonaltani hyvin empaattinen ihminen ja pystyn helposti samaistumaan toisen ihmisen kokemuksiin. Ongelmana on kuitenkin se, että koen vaikeaksi jättää toisen ihmisen kokemukset siihen hetkeen. Huomaan usein, että pohdin tällaisten kokemusten käsittelemistä pitkänkin ajan jälkeen. Oman itseni huomioiminen jää liian usein toissijaiseksi asiaksi. Tilanteiden ja tunteiden prosessointi siis onnistuu mutta omasta jaksamisesta huolehtimisessa on vielä työstettävää.

Koin äärimmäisen hyödyllisenä ensimmäisen opetuspäivän teoriaosuuden. Se helpotti huomattavasti loppuajan työskentelyä kun kaikilla oli yhtäläinen käsitys siitä, miten nuotin kanssa tulee toimia ja miten sitä seurataan. Jälkeenpäin olen saanut myös muita teoriaoppilaita ja koen, että tämä opetustilanne innoitti minua ottamaan myös sen kokonaisuuden paremmin haltuun. Huomasin, että musiikinteoria ja sen opettaminen voi olla mukavaa ja sitä voi tehdä musiikin kautta – ei vain paperilla matemaattisesti. Teoriaa opettaessa siitä oppii erittäin paljon myös itse. Teorian oppiminen ja omaksuminen on ollut minulle aina hankalaa ja tämä oivallus on tehnyt minut hyvin iloiseksi. Olisin voinut fokusoida materiaalin vielä tarkemmin ja pitää huolen, että pysyn tiukasti asias-

sa. Osuuteen meni ajateltua kauemmin aikaa sen vuoksi, että kysymyksiä tuli paljon ja epäselvyyksiä oli useissa eri asioissa. Yhtyeen jäsenet olivat niin eri tasoisia teoriallisessa tietämyksessä, että yhdenvertaisuuden ja tasapuolisuuden nimissä koin, että on tärkeää selittää tietyt epäselvyydet ymmärrettävästi auki kaikille.

Jälkeenpäin koen, että valmistavat harjoitukset olisivat voineet olla vielä herättelevämpiä ja virikkeellisempiä. Heittäytyminen ja hulluttelu harjoituksen alussa olisi tuonut lisäenergiaa kaikille, erityisesti toisena päivänä. Harjoitukset olisivat myös voineet olla musiikillisesti liitännäisiä työstettävään kappaleeseen. Tässä tapauksessa nuoteista lukemisesta oli oma tarkoituksensa, jotta yhtyeen jäsenet oppivat myös sitä puolta ja koska he olivat sitä itse pyytäneet. Toisaalta on tärkeää myös työstää korvakuulolta oppimista ja musiikillisten elementtien ilmentämistä keholla. Tämä jää minulle varmasti mieleen ja tullen palaamaan aiheeseen jatkossa omassa opetuksessani. Haluan löytää oikeat työkalut, jotta harjoittelu olisi mahdollisimman tehokasta ja musiikin tekemistä ja kokemista olisi mahdollisimman paljon.

Itse olen pääasiassa auditiiivinen oppija ja opetustyylin muokkaaminen moniaistilliseen lähestymistapaan oli vaikeaa, koska omat kokemukset oppimisesta ovat aina niin vahvasti läsnä. Huomasin, että ryhmäopetuksessa ja erityisesti ryhmälauluopetuksessa ohjaajan täytyy olla valppaana ja rekisteröidä nopeasti jäsenten erilaisia oppimistapoja ja -tyylejä. Ohjaajan tulee olla koko ajan tilanteen edellä ja ennakoida.

Tekemällä oppii. Alkutilanteeni ja tietoni tällaisen ryhmän opettamisesta olivat minimaaliset mutta selvisin silti tehtävästä kunnialla.

5.1 Tavoitteiden toteutuminen

Pyrin arvioimaan opinnäytetyöni tavoitteiden saavuttamista kriittisesti ja reflektoiden oman pohdinnan ja saadun palautteen avulla. Työn arvioinnin kriteereinä huomioin erityisesti ryhmäläisten kohtaamisen ja ryhmänä toimimisen onnistumista, asetettujen tavoitteiden saavuttamista, opettajuuteni kehittymistä sekä eheän lopputuloksen tuottamista.

Koen, että musiikin perusteissa pääsimme kaikkia tyydyttävään ja ryhmän jäsenten oppimista tukevaan tilanteeseen. Nuotin seuraamista auttavat merkinnät ja termit sisäistettiin tarpeeksi hyvin, jotta pystyimme laulutilanteessa toimimaan yhdessä ryhmä-

nä. Nuotin seuraaminen oli sujuvaa. Ajan puutteen vuoksi luulen, että teoreettiset asiat eivät siirtyneet ohjattavien pitkäaikaiseen muistiin. Siihen olisin tarvinnut useamman opetuskerran ja pidemmän opetusjakson. En myöskään usko, että ohjattavat pystyisivät hallitsemaan opeteltuja työvälineitä opetussession jälkeen. Sekin olisi vaatinut enemmän toistoja.

Huumori, ilo ja hauskuus yhdessä tekemisen lomassa oli helposti saavutettavissa ja siinä myös onnistuin. Tämä ei tosin ollut minun ansiotani, vaan erinomaisen ryhmädynamiikan ja ryhmäläisten positiivisen asenteen. Jokaisella jäsenellä oli oma perustehävänsä ryhmässä. He toteuttivat omia tehtäviään tunnollisesti ja motivoituneina. Näin ryhmän toiminta oli tuloksellista ja tehokasta. Tehtävien toteuttaminen loi luottamusta ryhmän jäsenten välille. Luottamuksellisessa ilmapiirissä on helppo ilmaista tunteita: iloa ja hauskuutta. Ryhmässä viljeltiin meidän omaa huumoria ja se loi ryhmään persoonallisuutta.

Valitun kappaleen harjoittelu oli ajoittain haastavaa eikä edennyt odottamalla tavalla. Ohjattavat ryhmän jäsenet kuitenkin yllättivät minut monta kertaa ja etenivät suurin harppauksin omassa työskentelyssään. Tämä ei välttämättä johtunut kuitenkaan omasta opettajuudestani vaan heidän henkilökohtaisista oppimisprosessistaan ja sen vaiheista. Opettajana pystyin kuitenkin mielestäni tukemaan näitä prosesseja. Koen, että saimme aikaan kaikkia tyydyttävän lopputuloksen.

Ryhmän ja sen ohjaaminen sosiaalisesti sujui vaivatta. Ryhmäni ohjattavat olivat todella motivoituneita aiheeseen ja osoittivat kiinnostusta opettamiini asioihin. Ryhmän tarpeiden huomioimisessa onnistuin suunnitelmani mukaan omien tietojeni ja taitojeni puitteissa. Tavoitteeni oli saada ryhmän johtajana toimimisesta harjoitusta ja koen, että näin tapahtui. Johtajuus ei välttämättä toiminut parhaalla mahdollisella tavalla mutta koen oppineeni opetustilanteesta suuresti, joten voin todeta tavoitteeni tässä suhteessa onnistuneen.

Opetustilanteen suunnitelman mukaileminen oli haastavaa erityisesti teorian opetuksessa. Tavoitteenani oli pystyä seuraamaan suunnitelmaani mutta opetustilanteessa tuli yllättäviä kysymyksiä, joihin en ollut varautunut. Asioiden havainnollistaminen ei silloin ollut selkeää ja puheeni takkuili. Toisaalta koen, että luovuus ja heittäytyminen on aina innostavaa eikä pieni rönsyily tässä tilanteessa haitannut ketään. Opetusilmapiiri oli liikkuva ja mukauduin siihen tavoitteideni mukaisesti.

Olin avoin ajatuksille ja uusille ideoille. Lauluharjoituksissa pyrin saamaan aikaan ryhmän välillä tapahtuvaa dialogia ja tässä myös onnistuin.

Koen vahvasti, että olin osa ryhmää, joten siinä suhteessa en ollut objektiivisessa osassa ohjaajana. Jatkossa olisi mielenkiintoista kokeilla vastaavanlaista tiivistä harjoitteluperiodia minulle entuudestaan tuntemattomien ihmisten kanssa. Silloin pystyisin paremmin havainnoimaan omaa toimintaani objektiivisessa roolissa ja voisin pyrkiä ulkoistamaan itseäni enemmän ryhmän toiminnassa. Tällöin ryhmän sisäinen aktiivisuus ja toiminta saisi enemmän tilaa ja se puolestaan tukisi ryhmäytymistä. Opinnäyte-työni suhteen se oli haasteellista, sillä minulla on lauluyhtyeen jäsenten kanssa henkilökohtaista historiaa ja se vaikuttaa toimintatapoihini heidän kanssaan.

Olen tyytyväinen tähän kokemukseen ja koen, että se oli erittäin antoisa. Tällaisten tehtävien vastaanottaminen jatkossa ei tunnu enää pelottavalta. Sain monia uusia näkökulmia omaan tekemiseeni ja pystyn refleктоimaan omaa toimintaani uusissakin ope-
tustilanteissa.

Lähteet

Duchan, J. S. 2012. *Powerful Voices: The Musical and Social World of Collegiate a Cappella*. Michigan: University of Michigan Press.

Fogg, R. 2010. *How to Read Music: a step-to-step guide*. Lontoo: Quantum Publishing Ltd.

livarinen, T. 2014. *Soitte hyvin yhteen*. [Verkkodokumentti]. Jyväskylä: Centria ammattikorkeakoulu. Saatavuus <<https://verkkolehdet.jamk.fi/openstage/2014/05/soitte-tosi-hyvin-yhteen-yhtyelaulun-opetuksen-avaimia/>> (Luettu 14.2.2019).

Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2008. *Ryhmästä enemmän*. Helsinki: Suomen mielenterveysseura.

Koistinen, M. 2005. *Tunne kehosi – vapauta äänesi: Äänitimpurin käsikirja*. Helsinki: Sulasol.

Koivusalo, H. & Salenius H. 2012. *Aistit avoinna oppimaan*. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu. Kehittämishanke.

Koppala, A 2011. *Porukka, jengi, tiimi, ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kovanen, K. 2005. [Verkkodokumentti]. Tampere: Tampereen yliopisto. Saatavuus <<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/92796/gradu00606.pdf?sequence=1>> (Luettu 11.4.2019).

Laukkanen, J. 2007. [Verkkodokumentti]. Helsinki: Metropolia ammattikorkeakoulu. Saatavuus <<http://www.jerelaukkanen.com/materials/notaationperusteet/rakenne.html>> (Luettu 31.5.2019).

Ojanen, M. 2009. [Verkkodokumentti]. Saatavuus <<https://www.markkuojanen.com/psykologia/flow-ilmio/>> (Luettu 15.12.2018).

Peda.net 2016. [Verkkodokumentti]. Saatavuus < <https://peda.net/id/31a5b102c>> (Luettu 13.3.2019).

Punker, J. 2013. Lauluyhtye toiminnan haasteet. Helsinki: Sibelius-Akatemia. Kirjallinen työ.

Tanskanen, S 2015. Toiminnallisuus ryhmämuotoisessa asiakastyössä. Teoksessa Näkki, P.; Sayed, T. (toim). Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Keuruu: Edita Publishing Oy.

Wikipedia 2013. [Verkkodokumentti]. Saatavuus <<https://fi.wikipedia.org/wiki/Fermaatti>> (Luettu 12.12.2018).

Liite 1 tutkimuslupalomake**Tiina Puolitaipaleen opinnäytetyö: a cappella workshop**

Olen Tiina Puolitaival, Metropolian musiikkipedagogiopiskelija (AMK). Opintoihini kuuluvassa opinnäytetyössäni tutkin a cappella yhtyeen opettamista ja ohjaamista sekä oman opettajuuteni kehittymistä intensiivisellä kurssilla.

Opinnäytetyössäni järjestän kahden päivän mittaisen workshopin, jossa kuvaan ja äänitän materiaalia tukeakseni työn kirjallista osuutta.

Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden nimi tai kuva eivät tule esiin opinnäytetyössä eikä heitä voida tunnistaa kirjallisessa osuudessa. Sitoudun huolehtimaan aineiston käsittelystä huolellisesti. Opinnäytetyön valmistuttua aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla.

Pyydän lupaa workshopin äänittämiseen. Vahvistaisitko luvan tai kieltäytymisesi allekirjoituksellasi (lisää myös nimenselvennys!). Voit myös halutessasi kysyä minulta lisätietoja sähköpostitse tai puhelimitse.

Annan luvan opetustilanteen äänittämiseen.
Luvan antaja, päivämäärä sekä nimenselvennys:

En anna lupaa haastatteluun ja sen äänittämiseen.
Luvan kieltäjä, päivämäärä sekä nimenselvennys:

Kiitos!

Tiina Puolitaival
Metropolian musiikkipedagogiopiskelija
puolitaival.tiina@gmail.com

Tutkimuksen ohjaaja Metropolian ammattikorkeakoulussa:
Annu Tuovila
Annu.Tuovila@metropolia.fi

Tiina Puolitaipaleen opinnäytetyö: a cappella workshop

Olen Tiina Puolitaival, Metropolian musiikkipedagogiopiskelija (AMK). Opintoihini kuuluvassa opinnäytetyössäni tutkin a cappella yhtyeen opettamista ja ohjaamista sekä oman opettajuuteni kehittymistä intensiivisellä kurssilla. Opinnäytetyössäni järjestän kahden päivän mittaisen workshopin, jossa kuvaan ja äänitän materiaalia tukeakseni työn kirjallista osuutta.

Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden nimi tai kuva eivät tule esiin opinnäytetyössä eikä heitä voida tunnistaa kirjallisessa osuudessa. Sitoudun huolehtimaan aineiston käsittelystä huolellisesti. Opinnäytetyön valmistuttua aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla. Pyydän lupaa workshopin äänittämiseen. Vahvistaisitko luvan tai kieltäytymisesi allekirjoituksellasi (lisää myös nimenselvennys!). Voit myös halutessasi kysyä minulta lisätietoja sähköpostitse tai puhelimitse.

Annan luvan opetustilanteen äänittämiseen.

Luvan antaja, päivämäärä sekä nimenselvennys:

 Tiina Puolitaival 29.3.2019

En anna lupaa haastatteluun ja sen äänittämiseen.

Luvan kieltäjä, päivämäärä sekä nimenselvennys:

Kiitos!

Tiina Puolitaival

Metropolian musiikkipedagogiopiskelija

puolitaival.tiina@gmail.com

0405402129

Tutkimuksen ohjaaja Metropolian ammattikorkeakoulussa:

Annu Tuovila

Annu.Tuovila@metropolia.fi

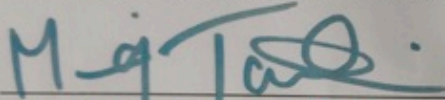
Tiina Puolitaivalen opinnäytetyö: a cappella workshop

Olen Tiina Puolitaival, Metropolian musiikkipedagogiopiskelija (AMK). Opintoihini kuuluvassa opinnäytetyössäni tutkin a cappella yhtyeen opettamista ja ohjaamista sekä oman opettajuuteni kehittymistä intensiivisellä kurssilla. Opinnäytetyössäni järjestän kahden päivän mittaisen workshopin, jossa kuvaan ja äänitän materiaalia tukeakseni työn kirjallista osuutta.

Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden nimi tai kuva eivät tule esiin opinnäytetyössä eikä heitä voida tunnistaa kirjallisessa osuudessa. Sitoudun huolehtimaan aineiston käsittelystä huolellisesti. Opinnäytetyön valmistuttua aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla. Pyydän lupaa workshopin äänittämiseen. Vahvistaisitko luvan tai kieltäytymisesi allekirjoituksellasi (lisää myös nimenselvennys!). Voit myös halutessasi kysyä minulta lisätietoja sähköpostitse tai puhelimitse.

Annan luvan opetustilanteen äänittämiseen.

Luvan antaja, päivämäärä sekä nimenselvennys:

 4.4.2019
MERJA TAKAMÄKI

En anna lupaa haastatteluun ja sen äänittämiseen.

Luvan kieltäjä, päivämäärä sekä nimenselvennys:

Kiitos!

Tiina Puolitaival

Metropolian musiikkipedagogiopiskelija

puolitaival.tiina@gmail.com

0405402129

Tutkimuksen ohjaaja Metropolian ammattikorkeakoulussa:

Annu Tuovila

Annu.Tuovila@metropolia.fi

Tiina Puolitaivalen opinnäytetyö: a cappella workshop

Olen Tiina Puolitaival, Metropolian musiikkipedagogiopiskelija (AMK). Opintoihini kuuluvassa opinnäytetyössäni tutkin a cappella yhtyeen opettamista ja ohjaamista sekä oman opettajuuteni kehittymistä intensiivisellä kurssilla. Opinnäytetyössäni järjestän kahden päivän mittaisen workshopin, jossa kuvaan ja äänitän materiaalia tukeakseni työn kirjallista osuutta.

Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden nimi tai kuva eivät tule esiin opinnäytetyössä eikä heitä voida tunnistaa kirjallisessa osuudessa. Sitoudun huolehtimaan aineiston käsittelystä huolellisesti. Opinnäytetyön valmistuttua aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla. Pyydän lupaa workshopin äänittämiseen. Vahvistaisitko luvan tai kieltäytymisesi allekirjoituksellasi (lisää myös nimenselvennys!). Voit myös halutessasi kysyä minulta lisätietoja sähköpostitse tai puhelimitse.

Annan luvan opetustilanteen äänittämiseen.

Luvan antaja, päivämäärä sekä nimenselvennys:

4.4.2019 Te Hanja TEO HAAPAJÄRVI

En anna lupaa haastatteluun ja sen äänittämiseen.

Luvan kieltäjä, päivämäärä sekä nimenselvennys:

Kiitos!

Tiina Puolitaival

Metropolian musiikkipedagogiopiskelija

puolitaival.tiina@gmail.com

0405402129

Tutkimuksen ohjaaja Metropolian ammattikorkeakoulussa:

Annu Tuovila

Annu.Tuovila@metropolia.fi

